

לולב וערבה פרק רביעי סוכה

מד.

עין משפט נר מצוה

יב א מיי פ"ו מהל' לולב
הלכה ט ז סגנון עשין
מד טו"ש פ"ו ח"כ ס"ח מרמז
ספ"ד כ:

יב א מיי שם הלכה כב:

רבינו הנהאל

מדות' כל העם מולכין
את לולביהון לכנסת ומשנה
אחרת כל העם להר
הבית, ואוקיימא להו הא
דת' בהר הבית בזמן
שבת המקדש [קיים]
היה דהנו בכנסת בזמן
היה, ודחינא לא תרייהו
בזמן בית המקדש, והא
דהנו בהר הבית במקדש,
והוא דהנו בכנסת בגבולין
זולתי ירושלים, פי
בשאר מדינות, ותרייהו
כשהמקדש קיים, ועל זה
הפסק על שמונה זו
קבלנו, כי אלו שראו שחל
יום שבעי של ערבה
בשבת, בזמן שלא נתקבעו
השנים כתיקונן כגון יסוד
השמי, ירושלימי ר' סימון
מפקד לאילין דמחשבין
יתבון דעתכון כי היכי
דלא תעברון לא תקיעתא
ולא ערבחת בשבת, ואין
דחוקן, ובעזרת תקיעתא
בשבת ולא תעברון ערבה
דלמא ערבה דלא
עברין, ואסיק לולב דאית
ליה עיקר מן התורה
[בגבולין עברין לה זכר
למקדש, ערבה דלית לה
עיקר מן התורה] בפני
עצמה בגבולין, לא עברין
לה זכר למקדש, אמר ר'
לכך כהנים בעלי מומין
נכנסין בין האולם ולמזבח,
כשמיקדש את המזבח,
כדו לציאת בערבה, אמר
ליה ר' יוחנן מי אמ'
בטיילה דלמא בוקיפ' פי'
זה שהיו מקיפין שבעה
פעמים בלולב היה ולא
בערבה, כבאר אמר ר'
אליעזר ברכיה השמועה,
ומי אמרה בעליל מומין
דלמא בתמימים, פי' שכיין
שמצוותה בוקיפה לא יתכן
כהנים בעלי מומין לזוקפה
על המזבח, שמתראה
כאלו הן כשרים לגבי
מן המזבח, [ירושלימי],
למשה למשה סטיני ולא
כר' עקיבא דאמר [בשני]
התמימים הן זקופין אותה
על המזבח, אמר ר'
יוחנן עשר נטיעות ערבה
וניסוך המים הלה למשע
מטיני, ירושלימי ערבה
החלה למשה סטיני ולא
אבא שאל דאמר ערבה
מן התורה, ניסוך המים
[החלה למשה סטיני ולא
כר' עקיבא דאמר [בשני]
שכרביי כמשפט, מ"ם
ויד' מ"ם, מ"ם, מכאן
ליניסוך המים מן התורה,
איתמר ר' יוחנן אמר ערבה
יסוד נביאים היא, כלומר
הנביאים הורו אותה [נ"א
אותם] לעשות כך, ר'
ירושע בן לוי אמר
מנהג נביאים היא, כלומר
הוראה בלא תיקון, [נ"א:
בלא הוראה ובלא תיקון],
למשה סטיני, והא אמר
ר' יוחנן הלכה למשה
מטיני, פי' וכיון שהלכה
הוראת נביאים ותיקונם,
והלא מתוקנת ועומדת
היא, ופריק הכי נמי, מיהו
כשחזרה חזרה הנביאים
והורו להן ההלכה ויסדה
לזון, ונתקיימה יסוד נביאים.

אמרי לדידהו נמי לא דחי. **ל"ק** מידי משופר כדפרישנא
לעיל: **כהנים בעלי מומין**, ה"ה דהוה מני
למימר ופרועי ראש דמרווייהו אסירי אזי לאו משום ערבה כדתנן
פ"ק דלילין (מ"ט) צין האולם ולמזבח מקודש הימנו שאין צעלי מומין
ופרועי ראש נכנסים לשם:

אמר ליה ר' יוחנן מי אמרה.
סלקא דעמיה דה"ק מי
אמרה שהיא חוצה לאורייתא ואתיא
זמניא מעלות דרצנן דלמא רצנן היא
ללא דמיון מעלות דרצנן משום
מקנאת דרצנן ולכן פריך הא איהו
אמרה ומשני מי אמרה שהיא צעליה
ללמא זקופיה וכיון דלאן מקיפין
את המזבח ולא צעלי אלא זקופיה
צעלמא אחד זוקף ע"י כולן א"י
צעלי מומין אפשר להו לזוקף בשאר
רוחות ולא יכנסו צין האולם ולמזבח
ואפי' תימצי לומר צעליה כדלאסקינן
לעיל דליתותב מ"ד זקופיה מי אמרה
מסיני אלא צממימין הראוין לעבודה
כמו שאין הלכה למשה מסיני זורים
אלא כהנים דכחא מודיעי מדללא
אמרת זרים נכנסין ולפי שיטה זו
דפרי' דמעלה דרצנן היא קשה לאבא
שאל דליף (לעיל דף לז). ערבה של
מוצח מדכתבי ערבי צממימין
דלמא אפי' בישראל כמו ערבה דלולב
ו"ל דשמא הקפת מוצח כהנים
ושאר ישראל עושה גלא הפקפה:
והא"ר ר' יוחנן דרבון אמרי דלהון
היא, רב כהנא מתלמידי
דרב היה ומצבל צרח לא"י לפני ר'
יוחנן מתמת מרדכי דלאמרין פרק
צתרא דצ"ק (דף ק"ח, טס): והולכך
לו ר' יוחנן לכמה ספיקות וה"ר
יוחנן לזני א"י סבור הייתי שהתורה
שלכם שלא גליתם מארצכם לא היה
לכם טירוף הדעת אצל ראיתי שהיה
של בני צבל שאע"פ שגלו עמדה
לחס כחמת החרש והמסגר שגלו עם
יכניה דכתבי הכל גזורים עושי
מלחמה ונשיא צסקר עולם וזי מה
גזורה עושים בני אדם הנתונים
צשלשלות של צרול אלא שהיו גזורים
צמלחמתה של תורה אלמא לר' יוחנן
לא נשמחה תורה צגלות צבל כך
פ"י צקוטעס והקפה רבניו תס אטו
מי לא אשכחן פ' הצונה (שבת קד, טס)
גזי מנצפ"ט שחוס וחזרו ויסדום
ולא פריך הכי ועוד אטו משום
דהס צני תורה א"א שיסתמית תורת
ערבה ורצינו חננאל גרס דלכון
אמר דלהון היא ומפרש רבניו תס
שהיה ר' יוחנן אומר לתלמידיו שהיו
לפניו מצבל אחד משלכם אומר דהו
נשתמחה תורה צגלות צבל:
צמקאש

אמרי לדידהו נמי לא דחי ואלא קשיא
הני תרתי דתנא הרא^ב כל העם מולכין את
לולביהו להר הבית ותני' אידך לבית הכנסת
ומתוצינן כאן בזמן שבית המקדש קיים כאן
בזמן שאין בית המקדש קיים לא אידך ואידך
בזמן שבית המקדש קיים ולא קשיא כאן
במקדש כאן בגבולין א"ל אביי^ב לרבא מאי
שנא לולב דעברין ליה שבעה זכר למקדש
ומאי שנא ערבה דלא עברין לה שבעה
זכר למקדש א"ל הואיל ואדם יוצא ידי
חובתו בערבה שבלולב א"ל ההוא משום
לולב הוא דקא עביד ליה וכי תימא דקא
מגבה ליה והדר מגבה ליה^ב והוא מעשים
בכל יום דלא קא עברין הכי אמר רב זבדי
משמיה דרבא לולב דאורייתא עברין שבעה
זכר למקדש ערבה דרבנן לא עברין לה
שבעה זכר למקדש למאן אילימא^ב לאבא
שאל האמר יערבי נחל כתיב שתים אחת
ללולב ואחת למקדש אי לרבנן הלכתא
גמירי לה^ב דא"ר אסי א"ר יוחנן משום ר'
נחוניא איש בקעת בית חורתן עשר נטיעות
ערבה וניסוך המים הלכה למשה מסיני אלא
אמר רב זבדי משמיה דרבא לולב דאית ליה
עיקר מה"ת בגבולין עברין ליה שבעה זכר
למקדש ערבה דלית לה עיקר מן התורה
בגבולין לא עברין שבעה זכר למקדש אמר
ר"ל כהנים בעלי מומין נכנסין בין האולם
ולמזבח כדי לצאת בערבה א"ל ר' יוחנן מי
אמרה מי אמרה הא איהו אמר דא"ר אסי
א"ר יוחנן משום ר' נחוניא איש בקעת בית
חורתן עשר נטיעות ערבה וניסוך המים הלכה
למשה מסיני אלא מי אמרה בנטיילה דלמא
בוקיפה מי אמרה בבעלי מומין דלמא
בתמימים אתמר ר' יוחנן ור' יהושע בן לוי
חד אמר ערבה יסוד נביאים וחד אמר ערבה
מנהג נביאים תסתיים דר' יוחנן הוא דאמר
יסוד נביאים דא"ר אבהו א"ר יוחנן ערבה
יסוד נביאים הוא תסתיים א"ל ר' זורא לר'
אבהו מי א"ר יוחנן הכי והא"ר יוחנן משום
ר' נחוניא איש בקעת בית חורתן עשר
נטיעות ערבה וניסוך המים הלכה למשה
מסיני^ב אשתומם כשעה הדא ואמר
^בשכחום וחזרו ויסדום ומי א"ר יוחנן הכי
והא"ר יוחנן דלכון אמרי דלהון היא ל"ק

לדידהו נמי לא דחי. שאל לעשות ישראל אגודות ואגודות ונראה
כחמי תורות דלדין לא דחי לולב שבת: גבולין. מולכין לבית
הכנסת וכו' וזמן הביט דהו כולוהו צארך וסמוכים להיות צ"ד
וידועים אימת הוקצע החדש אצל עתה משחרצ צית המקדש אין
לולב דוחה שבת אפי' לזני א"י: **דלא**
עברין לה שבעה. אצל יום אחד
מיהא עברין דלאמרין לקמן (עמוד ב'
צ"א צר לדוק והוא היה לאחר חורבן
שהי ר' דקוק אציו צימי ר' יוחנן צן
זכאי וצימי ר"א ור' יהושע ור"ג היה
דלאמרין בצכרות ד' לו). כלום
חלקנו צין חצר לעס הארץ והוא היה
השאל: **למאן**. אלינא דמאן קאמר
ערבה דרצנן: **עיקר**. יום אחד
מיהא יש לו שורש אצל ערבה אין
לה שום שורש מן התורה בגבולין:
כהנים צעלי מומין. אף הם דוחקים
ונכנסין להקפף צגליהם וערבה צידס
וא"א להקפף שאל יכנסו צין האולם
למזבח וכל השנה אסורים ליכנס שם
דלאמרין צמכסת כליס צפרק
ראשון: **מי אמרה**. השמא ס"ד
דה"ק מי אמרה שהיא חוצה וקאמר
ללאת צה ידי חוצה ולהכי פריך מאן
אמרה צממיה: **מי אמרה צעליה**.
ותהא חוצת כהנים דקאמר ללאת:
דלמא זקופיה. וכן אחד זוקפה ע"י
הכל ואין חוצה על כולם: **יסוד**
נביאים הוא. תקנת נביאים אחרונים
חגי זכריה ומלאכי שהיו ממתקני
תקנות ישראל צאשוי כנסת הגדולה:
מנהג. הנהיגו את העם ולא תקנו
להם ונפקא מיניה דלא צעלי צרכה
דליכא לתימור וזונו דלפילו צבלל לא
תקור לימא: ומי א"ר יוחנן. יסוד
נביאים היא והא הלכה למשה מסיני
היא: **שכחום**. צגלות צבל שכתו את
התורה והמלות צמקלת וזו נשכחה
גמרי: וחזרו. נביאים אחרונים:
ויסדום. ע"פ הדבור: והא"ר **יוחנן**
דלכון אמרי דלהון היא. רב כהנא
היה מתלמידי רב ויהי חיקין מאל
וצרח לא"י לפני ר' יוחנן מתמת
מרדכי^ב [פשהר לאלס אהד] דלאמרין
צפרק צתרא דצ"ק (ד' ק"ח). והולכך
לו ר' יוחנן לכמה ספיקות והיה
אומר ר' יוחנן לזני א"י סבור הייתי
שהתורה שלכם לא גליתם מארצכם
אלא היה לכם טירוף הדעת אצל
ראיתי שהיה של בני צבל שאע"פ
שגלו עמדה לחס כחמת החרש
והמסגר שגלו עם יכניה דכתבי
(מ"ב טד) הכל גזורים עושי מלחמה
ותיניא צסקר עולם וכי מה גזורה
עושים בני אדם הנתונים צשלשלות
של צרול אלא שגזורים היו צמלחמתה
של תורה אלמא ס"ל לר' יוחנן דלא

(א) [לעיל ג' ט]. [כמוצות
סמ: דה"ק ד"ה צ"מ טו:
קי: צ"ב קנ"ג: א] (ג) [לעיל
ד"ה: ד' לעיל לה. ע"ש
תענית ג: מ"ק ג: ג' וצ"ח
קי: ט] (ט) [שבת מ"ז. מ"ק
ג: קדושין לו. חולין כ"א, כ"ב:
א] (י) [צ"ק ק"ז: א] (י"א) [צ"ב:
וסמוכים צ"ד, ט] (י"ב) [צ"ב,

תורה אור השלם

1. ולקחם ללב ביום
הראשון פרי עץ הדר
כפת תמריו וענף עץ
עבב ופרך יוץ חל
רשמחם לפני יו'
אלהיכם שבעת ימים:
יקרא כג מ
2. אדרן ודינאל די שמ
בלטשאצר אשתומם
בשעה קרה ורענידי
יבדלה ענב מקלח
ואמר בלטשאצר לקלמא
ויפשיאר אל יבדלה ענב
בלטשאצר ואמר קורי
לקלמא לשפאר ופשירה
לפרך: ודינאל די טו

הגהות הב"ח

(א) נ"א ל"ל אפי' לרבה
מאי שאל:

גליון הש"ס

ג"כ בשבחה חזרו ויסדום.
שבת קד ק"ט ע"א מניל דף
ג ע"ב:

מוסף רש"י

שתים אחת ללולב
ואחת למקדש. למדך
לסריך שמי מלח של
ערבה, תחת לאגדה צבלל
ואחת למקדש להקפף את
המזבח (ועיל ד"ד). עשר
נטיעות. המשורות כגון
צית פתח, מושבן של צית
סאה ערב שביעות שמי
ר"ה, א"י דשא עדת
צית מושבן לפני שביעות
ל' יום, זה מושבין דהאלל
אס אין מושבין סביבין
מתפסין (שניית ג' ועיל ד'
ד' ח"ד) ויני ועיל ד'
בארובה). ערבה. להקפף
המזבח (מו"ק ט"ז) ומקדש,
דלוי ערבה לללמ מקנא
נפקא (ועיל ד"ד). וניסוך
המים. לתמידין של שער
שבעת ימי חמ דלאמרין
לקמן (מת). והם מפרש
כילד מנסיין, צין מ"ס
צין יין, וכל קריעת כל
ימות שהיה אין נסיכה
אלא יין, חוק מן חמ
צמח של שער שצריך עני
שבעת ימי חמ דלאמרין
לקמן (מת). אשתומם
כשעה חדא. שק הויה
משש מה עשה (וחיין בא.
וע' ודינאל ד' טו). דלכון
אמרי. שלם שמי אמר,
תורה של בני א"י היא,
דילהון היא. שג בני צבל
(כ"ק ק"ד).